ORSAKER

SOM FÖRANLÅTIT

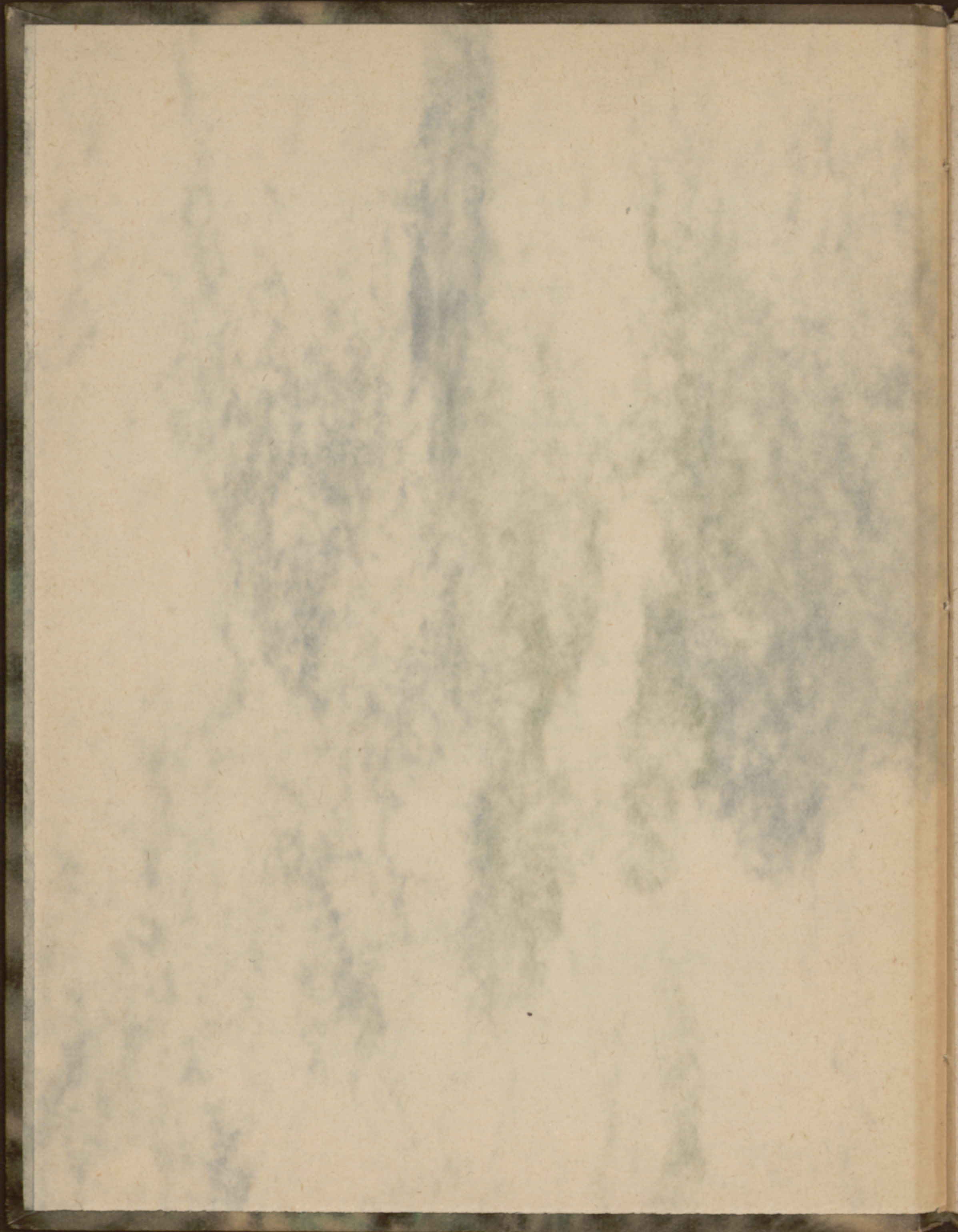
FRANKRIKE OCH SWERIGE

AT TAGA DEL I KRIGET

1758

Orsaker,

Som föranlåtit

Frankrike och Swerige,

At taga del i det nu warande Kriget
på Tyska botten.

Öfwersatt från Fransyskan.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren LARS SALVIUS, 1758.

Öfwersättning af en i Holland utkommen Fransyst Skrift, kallad L'observateur Hollandois. 25:te Brefwet.

Min Herre!

Änskönt I icke hade nämt de twenne af Edre Gäster, som wid den senaste afton-måltiden hos Eder, så widlyftigt handlade om Frankrikes afsikter och Stats-interesse, så hade jag likwäl kunnat igenkänna den ena för en Engelländare af Hannowerska partiet.

Hwad den andra angår, så wil jag med Eder tro, at han är något mer owäldig; men antingen sätter han litet wärde på Konungars förbindelser, eller är han litet kunnig om Frankrikes.

Den ene påstod således, at denne Crona drifwes af ärelystnad. I funnen honom häftig i utlåtelserne, och swag i bewisen. Den andre, mera fogelig, tog wäl hennes förswar emot beskylningen af orättmätighet; men förebrädde henne desto mer, at hafwa handlat oförsiktigt.

Jag gissar til alla de skäl som blefwo brukade, änskönt I allenast meddelt mig en del af dem. Hwarföre skal et Rike, redan inweckladt i et krig, uti hwilket krigslyckan warit på dess sida, förswaga sig emot dess fiende, den det med wärkelig winning skulle kunna aldeles underkufwa, endast til at bistå wänner, som föga kunna wara det samma til någon tjänst? Hwarföre går Frank-

rike

rike och upoffrar sina penningar til at afgöra stridigheter, hwilka det borde nyttja til sin fördel? Hwad har det at göra med oroligheterne i Tyskland? Månne icke denna Crona borde snarare låta Tyske Riks-Förstarne förswaga sig inbördes, och en gång föreskrifwa dem Lag, sedan Engeland nu måst den samma af henne emottaga? Med et ord: huru skal man kunna förena Frankrikes förstärkande til sjös, som borde wara deß yppersta omsorg, med alla de odrägeliga utgifter, som et Landkrig åtfölja?

Är icke detta, Min Herre! alt hwad J. hört anföras? Har icke Eder Engelländare af deßa skäl slutit, at som Frankrike wäl känner deß interesse, och ingen ting gör förgäfwes; så äger det wißerligen med deß hjelpsändning til Tyskland några hemliga affikter, som torde wara nog farlige för Tyska Rikets frihet och ro?

Detta är likt hwad gemenligen händer; at nemligen de, som tala om Stats-klokheten sällan öfwerwäga mer, än en enda fråga, nemligen interesset: och hwad för interesse? Altid eröfringar och wälde.

Man skulle tro, då man hörer deße Stats-Män, at emellan Souveraine Makter ingen Lag finnes; och at den bör skattas för klok ibland dem, som kan påfinna de skenbaraste skäl til at öka deß makt på deß Grannars bekostnad.

Frankrike har nu i lång tid följt andra maximer. Det pröfwar först sina förbindelser: det söker förena dem med deß egen fördel; men deß skyldigheter gå fram för alt. Genom et noga i akt tagande af sådana principier lärer det förtjena deß Grannars förtroende, och en beständig högaktning af alla Nationer i gemen.

En-

Engelländarne sjelfwe, ehuru upretade de ock måge wara emot Fransyska Regeringen, erkänna dock denna sanning. De tilstå, at hela Frankrikes upförande har et anseende af rättmätighet och återhåld, som gör intryck uppå det Allmänna. Det är allenast föreställning, säga de; (*) men, med deras tilstädjelse, så länge icke et annat wäsende framlyser, lära alla andra Folk-slag hälla detta för upriktigt och naturligit.

Medan Engelland har anwänt sin möda, at uptända Krigs-lågen i Tyska Riket: medan denna Crona, igenom anläggningar, som nu äro uptäkte, har sökt åstadkomma oenighet emellan åtskilliga Riks-Stånd; så har utan twifwel deß önskan warit, at Frankrike skulle föranlåtas til något deltagande i deße oroligheter: Engelländarne wäntade sig härigenom en mäktig diversion. De hoppades sysselsätta Frankrike på fasta landet, medan de sjelfwe öfwersqwämmade alla Haf, och bibehöllo den öfwermakt til sjös, som gör dem så fruktade af alla handlande Nationer i Europa.

Frankrike däremot borde bemöda sig, at afböja et Land-krig, såsom hinderligit för deß sjö-makts tilwäxt, igenom hwilken det endast kunde förswara sig emot Engelland. Det borde fördenskul förekomma, så mycket möjeligit war, alla oroligheter i Tyskland. Versaillliska Tractaten hade intet annat af-

(*) Se en Skrift kallad: Confiderations ou the present state of affai.s, with sonne reflexions ou the Butch observator, tryckt i London 1756. Författaren af denna skrift, upfyld med hårdaste tilmälen emot Frankrike, nödgas likwäl tilstå p. 5 & 6, at alt anseende af rättwisa och billighet är på Frankrikes sida. Han söker wisa, at just derigenom är den nuwarande Konungen Ludvig XV. långt farligare än deß Företrädare Ludvig XIV. Han har i sanning orätt, den nu regerande Konungen, at wilja öfwertyga hela werlden, at han är rättwis.

afseende än detta. Och ju lättare det är at bewisa, at Frankrike hade alt at winna igenom krigets fortsättande med Engelland allena, ju mera är det bewist, at denna Crona gjort alt hwad hon förmått til at icke behöfwa utbreda deß wapen til Tyskland.

Hannowerske skatten och Engelske Ministérens credit hafwa haft större wärkan än Franske och Wienske Hofwens försiktighets mått. Tyska Rikets frihet har råkat i fara: en Chur-Förste har mist alla sina Länder: Drottningen af Ungern har med möda förswarat sina. Konungen i Preußen har torts tilspörja Riks-Församligen i Regensburg, med all den högdragenhet som af en wäpnad Segerwinnare kan wäntas, om några Riks-Förstar skulle finnas nog djerfwe för at lofwa hjelp åt den, som uppå deß befallning undertrycktes. (*)

I en sådan belägenhet blifwa Frankrike och Swerige af de angrepne Riks-Stånd påminte om de förbindelser, som Westphaliska Freden innehåller. De anlittes om det kraftiga bistånd, medelst hwilket bägge Cronorne så heligt utfäst sig, at bibehålla Rikets Lagar, och alla deß Ledamöters fri- och rättigheter.

Hwad blifwer wäl, wid detta tilfälle ämnet af Fransyska Ministérens öfwerläggning? Hwad grund skal han taga til deß beslut? Han kan framställa twenne frågor, bägge ganska wiktige: äre wi genom Förbund pliktige at bistå Tyska Riket? Tillåter oß wårt interesse at upfylla wåra Förbindelser?

Jag tilspörjer Eder, Min Herrre! Eder som älsken ärlighet och dygd, hwilken af deßa frågor bör först öfwerwägas?

Män-

(*) Se deße hotelser uti de Holländske Gazetterne, Februarii månad 1757.

Månne det är den, som angår interesset? Allt är förloradt i werlden, om detta blir den ordning, som Konungar föreskrifwa sig i deras rådslag. En wis Romare och en af de största Stats-Män Republiquen ägt, anser såsom den högsta grad af skam och wan-heder, at tweka emellan en erkänd skyldighet och den nytta, man kunde hämta af deß efterlåtande. (*) Athenienserne, församlade til at öfwerlägga om allmänna ärender, wägrade at en gång höra Themistoclis proposition, sedan Aristides, åt hwilken han den förtrodt, låtit förstå, at hon innehölt det nyttigaste förslag för Republiquen, som uptänkas kunde, men tillika det orättmätigaste.

Låt Engelske Ministéren, låt Konungen i Preußen anse detta tänke-sätt såsom gammalt och af sig kommit; men wi, låtom oß icke glömma bårt, at Grekarne och Romarne woro store och mäktige, så länge deras rådslag woro grundade uppå en sådan Stats-klokhet. Det folk som mäst älskar rättwisa måste i längden blifwa mäst wördadt, och winna det anseende, det företräde och den öfwerlägsenhet, som allmänt förtroende med sig förer, hwilket är dygdens oskiljaktiga lott.

Härutaf sluter jag, at om emellan Tyska Riket och Frankrike sådane Tractater finnas uprättade, medelst hwilka det förra är berättigadt til hjelp och bistånd af det senare: om det närwarande tilstånd i Tyskland owedersäjeligen framställer casum foederis, eller den händelse som förenämde Tractater utmärka; så är icke mera tid för Konungen i Frankrike, at öfwerwäga om det wore för honom nyttigt, at låta Tyska Riket

---

(*) Non modo pluris putare quod utile videatur, quam, quod honestum, sed hæc etjam inter se comparare, turpissimum est. Cic. de Off. lib. 3. v, 18.

ket försiwagas genom inbördes oroligheter. Förbindelserne tala, och de böra wara Konungars Oracle.

Således, Min Herre! lären J finna, at hwarken den mannen, som så högt lastade Frankrikes upförande, eller den, som så illa tog deß förswar, hafwa rört wid den rätta frågan, inom hwilken hwar förnuftig människa lärer inskränka hela detta ämnet. Månne Frankrike hade bordt skicka en Armée til Tyskland? Detta är hwad man nu allmänneligen föresätter sig at undersöka. Men om detta skal afgöras, bör en annan fråga gå förut, och uppå wahlet däraf beror swarets riktighet. Det hade warit nyttigare för Frankrike, at icke dela deß styrka, säga somlige: Ergo, borde det icke hafwa sändt deß Armée. Jag däremot säger: Tyska Riket war berättigadt, at begära Frankrikes hjelp, har den ock wärkeligen begärt: Frankrike kunde icke neka denna hjelp, utan at handla emot deß förbund. Ergo, har Frankrike tagit det parti, som tagas borde.

Alla de skäl, som J hafwen hört andragas, lära därföre blifwa til fullo wederlagde, om jag bewiser, at Frankrike icke hade kunnat wägra Tyska Riket det kraftigaste bistånd, utan at bryta deß heligaste förbindelser. Ty om det en gång är afgjordt, at Frankrike igenom deß hjelp-sändning endast upfylt deß skyldighet, så blifwa alla mißtankar om hemliga afsikter och förslag intet annat än smäde-ord i Engelländarnas mun. Och de som förebrå Frankrike at icke hafwa i akttagit deß sanskyldiga interesse, lära sjelfwe förtjäna den tilwitelsen, at icke göra nog wärde af billighet och rätt.

Wi hafwe här aldraförst et factum, som hela Europa warit wittne til, at nemligen twenne af de ansenligaste Riks-stånd hafwa reclamerat det bistånd, som Frankrike och Swerige woro dem i kraft af Westphaliska Tractaterne skyldige.

Tyska

Tyska Riks-Församlingen sjelf har jämwäl funnit den allmänna friheten hotad; emedan et Riks Conclusum blifwit fattadt, genom hwilket samtelige Crejsserne blifwit pålagde, at utgifwa deras contingent i Troupper och penningar.

Jag wet wäl hwad Konungen i Preußen andragit emot detta Conclusum. Men som han, til at förswaga deß kraft och giltighet, måst gifwa åt deß påbegynta krig et anseende af Religions-krig; (*) så förtjäna hans inkast icke något swar, förr än det blir bewist, at Protenstantiska Låran lupit någon fara, som brakt honom at gripa til wapn: en sats, som Protestanterne sjelfwe hålla för löjelig och orimmelig.

Imedlertid frågas billigt om Frankrike kunde undandraga sig det bistånd, som blifwit reclamerat? Utan twifwel war sådant icke i deß makt, om Westphaliske Tractaterne wärkeligen innehöllo denna förbindelse. Man måste således noga undersöka beskaffenheten af den afhandling, som år 1648 blifwit gjord.

Förr än Frankrike ingick denna namnkunniga Fred, som sedermera blifwit en grundwal för största delen af Europas Politiska ställning, hade det med Tyska Riket ingen annan gemenskap, än den skyldighet, hwarigenom alla Riken och Länder naturligit wis förknippas til inbördes förswar. Denna skyldighet är allmän och reciproque: hon är grunden til alla Samhällen: hon binder alla Regenter, och wore allena tilräckelig at berättiga Tyskland til den hjälp det nu af Frankrike undfår. En förolämpad Stat har igenom naturliga Lagen, som aldrig uphört emellan Makter, en wärkelig rättighet til sina

(*) Uti Religions-saker öfwerlägger Corpus Evang. särskilt, och deße mål blifwa icke igenom pluralitet af röster hos Ständerne gemensamt afgjorde.

na Grannars beskydd. Konungen af Frankrike kunde ock följakteligen nu, fastän intet förbund wore förhanden, bispringa Drotningen af Ungern och Konungen af Pohlen med samma skäl, som han tilförene bistod de Tyske Riks-Förstarne emot Kejsaren Ferdinand III.

Men i detta fall wore biståndet lagligit, utan at wara en oumgängelig skyldighet. Et Rike, som igenom ingen öfwerenskommelse sig förbundit, är då först skyldigt at antaga sig en annans förswar, när sådant kan ske utan ringaste äfwentyr för sig sjelf.

Sedan Westphaliska Fredens slut har Frankrikes gemenskap med Tyska Riket blifwit långt närmare och nödwändigare. Denna Fred uplifwade å nyo de gamla namnkunniga författningar, pax Publica och pax Religiosa: han stadfästade samtelige Tyske Riks-Ständernes rättigheter och prerogativer: han utmärkte både på hwad sätt et Riks-stånd borde wid alla tilfällen erhålla rätt emot andras förolämpande, såsom ock hwilka skulle wara förpliktade at bibehålla Lagarnas bestånd, emot hwem som ock skulle försöka dem at kränka eller öfwerända kasta.

De förbindelser som Riks-Förstarne då ingingo, woro reciproque, så wäl i anseende til Kejsaren emot dem, som i anseende til dem emot Kejsaren, och ändteligen i anseende til dem sjelfwe inbördes. Detta Samhälle såg lika som förut det mißbruk som kunde göras af deß egna Lagar; men det såg tillika botemedlen däremot, och försäkrade sig således om deras nyttjande så ofta det skulle påtränga.

Frankrike och Swerige blefwo Garanter af denna Fred; den kallades som sjelfwa orden lyda, en *transaction*, hwilken man förpliktade sig at wärkställa til alla deß *Clau-*

suler.

suler. Och hwad man i synnerhet bör anmärka är, at som altsammans skedde för Tyska Rikets interesse, så blefwo icke Frankrikes och Sweriges förbindelser obelönte. Man ökade bägge Cronornes besittningar uppå Rikets bekåstnad. Et oöfwerwinneligit bewis til förbindelsernas kraft, och til nödwändigheten at upfylla dem wid alla tilfällen och i hela deras widd.

Altså hwad innan Westphaliske Tractaternes afslutande hade allenast warit en tjenstaktighet å Frankrikes sida, är sedermera blifwit en skyldighet, som det icke kan undandraga sig at upfylla. Så snart Tyske Riks-Ständerne tydeligen wisa någon punkt af Westphaliska Freden wara wäldsammeligen bruten: så snart de reclamera den beswurna Garantiens wärkan; så böra Frankrikes Troupper stå färdige, at förskaffa deras Konung en så mycket mer smickrande ära, som den består icke uti Länders eröfrande, utan i deras beskydd. Alt wägrande wore då en orättmätighet: all inwändning oantagelig och neslig.

Det återstår således ej mer, än en enda Fråga at undersöka. Månne Munstersske och Osnabrückiske Tractaterne hafwa wärkeligen blifwit brutne? Hafwa de reclamerande Riks-Ständen haft lagliga och giltiga skäl, at påkalla Garanternes hjelp?

Öfwer denna Fråga kunde man, utan fruktan at irra sig, antaga Tyska Riks-Församlingens utslag: den plågar sällan fara wilse om deß rätta interesse. Men så torde dock wara mödan wärdt, at af grund pröfwa detta wiktiga åmne; til hwilken ända nödigt blifwer, at gå tilbaka til ursprunget af de omtalte Tractater, och til orsakerne, som föranläto deras afhandling.

Tyska Riket, fördelt ibland många Regerande Herrar, som erkänna et Öfwer-Hufwud, med större anseende än makt, wore til öfwentyrs ännu i dag en skådeplats af all den oordning, som i så många hundrade år gjordt deß öde bistert och swårt, der icke Lagarne hade kallat en främmande Makt til undsättning för Lagarna sjelfwa och deras bestånd. Detta bör närmare uttydas.

Det gamla Tyska Regerings-sättet war intet annat, än den gamla Feodal-styrelsen. En lång erfarenhet har underwist hela Europa om deß olägenheter. Den war oordningens foster, alstrad uppå lämningarna af det wälde, som Caroli Magni swaga efterträdare hade lätit stympas och aftwina. Lik de wäxter hwars frö är förderfwadt, kunde icke denna styrelse länge äga bestånd sådan, som den war uti tijonde och ellofte Seculo. Tiden måste förwandla deß wäsende, och göra deraf antingen en fullkomlig Monarchie, eller en klok och wäl inrättad Republique.

Det senare har händt. Såsom Kejsare-wärdigheten icke warit ärftelig, så har wid hwart omskifte den nywalde Kejsaren måst samtycka til något mer wälde för dem af hwilka han undfått sit egit. Ändteligen har den högsta makten, den wärkeliga och fullkomliga Souveraineteten stadnat uti Riks-Ständernes händer. Kejsaren har icke blifwit annat, än Rikets ypperste Ambets-Man, och en Representant af Rikets Majestät. Han har talat icke til Riket i sit namn, utan i Rikets namn til alla Lemmar af hwilka det är sammansatt.

Detta Regerings-sätt är blifwit beständigt och stadgadt igenom skrefna Lagar, hwilka, såsom betingade och uppå samtycke å omse sidor grundade, binda lika kraftigt både Kejsaren och Riks-Förstarne, både hufwudet och lemmarne af Riks-kroppen.

Men det är icke så beskaffadt med en Republique af Regerande Herrar, som med en annan, hwarest makten är i Folkets händer.

I denna senare kan ingen Medborgare, ehuru måktig han ock må wara, öka deß wälde opåtalt. Han har ingen personlig och honom allena tilhörande makt. Han kan således intet göra någon anläggning til Republiquens förtryck, utan at blifwa uptäckt, och motad i deß första steg. Rom, äfwen i deß högd af makt och anseende, hade ofta inbördes oroligheter, der funnos äregiruge Medborgare, och häftige partier emellan undersåtarne. Manlius och Gracccherne omkommo. Conspirationerne blefwo altid qwafde i Hufwudmännernes blod. Då först blefwo Romarne underkufwade, när deras ypperste Medborgare fingo stora Arméer at anföra, och kommo at wistas i aflägsne Prowintser, der de hade at befalla såsom Regenter.

Uti den Tyska Republiquen, är hwar Riks-Förste Medborgare; men han är tillika Herre öfwer et större eller mindre land. En sådan Riks-lem kan wara en Sylla, en Pompejus eller en Cæsar, och behöfwer icke, såsom deße Romare, ombyta naturen af deß wälde. Han har Krigs-folk, Fästningar, medel och krafter, som höra honom enskylt til. Hans försiktighet och hans klokhet kunna öka deß makt, utan at man derföre kan ställa honom til answar, eller straffa afsigter, som ännu icke i någon wärkelighet utbrustit. Riket blir då först berättigadt at gripa honom an, när icke mera tid är at kunna stå honom emot.

Således, ehuru den Allmänna- och Religions-Freden hade i början af 16:de Seculo någorlunda stadgat Tyska Rikets Constitution, så war likwäl roten til deß undergång icke derigenom upryckt. Denna rot är lika som inplantad i Constitutio-

tutionen sjelf; följakteligen war icke möjeligit, at i henne finna et botemedel deremot.

Oroligheterne som upkommo under Ferdinand II. och Ferdinand III. å daga lade nödwändigheten at påfinna et dylikt botemedel; och man trodde med skål, at de som då hade friat Riket ifrån undergång, kunde i alla tider blifwa deß tilflykt och understöd. Nöden hade brakt Riks-Ständerne, at emottaga Frankrikes och Sweriges hjelp; den nytta de deraf hade gjorde dem angelägne, at försäkra sig densamma ewärdeligen.

Detta skedde igenom Freds-Fördragen i Munster och Osnabrück, som innehöllo icke allenast de förra allmänna Författningar af åren 1500 och 1505, hwarigenom Regerings-sättet wunnit deß stadga, utan ock nya förbindelser, af hwilka det borde wänta deß bestånd. Hwaraf jemwäl följer, at den, som afwiker ifrån de regler, som Lands- och Religions-Freden föreskrifwa, bryter tillika emot Westphaliska Tractaterna, och gör de andra Riks-Ständen berättigade at reclamera Frankrikes och Sweriges beswurna Garantie.

Nu finnes i den allmänna Lands-freden en punkt, som gör hwarje Riks-Stånds enskylte säkerhet, och som på wißt sätt kan anses för grunden til hela Regerings-sättet; den nämligen, som förbjuder alt wåldsamt företagande, alla utfodringar, alla *represalier* &c. och som stadgar, at hwilken som tror sig på något sätt förolämpad, bör wända sig til Rikets Domstolar, til at af dem begära uprättelse och satisfaction. Til hwilken allmänna föreskrift ännu kan fogas hwad Westphaliske Tractaterne särskilt förmå i detta ämne.

Den Munsterske bibehåller alla omedelbara Riks-Stånd wid rättigheten, at förena sig sins emellan, och jämwäl med främmande Makter til deras gemensamma säkerhet; allenast

sä-

sådane förbindelser icke ske emot Riket, eller emot Kejsaren så länge han i akt tager Rikets Lagar.

Osnabrückiske Tractaten stadgar i deß 17 Art. sålunda. „Den som antingen med råd eller i sjelfwa wärket finnes haf„wa brutit emot denna allmänna fred, eller som, utan at „göra saken anhängig, samt utom de föreskrefne lagliga Exe„cutions wägar, söker rubba någon i deß besitning - - - - „Densamma må genast hållas för Freds-brytare, och må „Riks-lagarne likmätigt, han därföre til rätta ställas - - - „Så må ock icke wara någom tillåtit at fullfölja sin rätt „wäldsamligen eller med wapn, utan skulle så hända, at hä„danefter någon stridighet upkommo, så bör den samma ge„nom lagliga wägar biläggas; och den annorlunda gör, wa„re ansedd såsom Fredens förstörare och Rikets fiende.“

Jag nöjer mig at anföra de ställen i Tractaterne, hwilkas å sido sättjande gifwit anledning til de närwarande oroligheter.

„Så ofta fortfar 17 Art. som någon har nödigt, at wid „något tilfälle, eller i hwad tid det hälst wara må, låta nå„got krigsfolk tåga igenom en annans land, så bör en sådan „durch-marche ske uppå dens bekåstnad som krigsfolcket tilhö„rer, och det utan ringaste förolämpande för det landet igenom „hwilket de tåga: med et ord, man skal i alt noga efterlefwa „hwad Riks-Constitutionerne innehålla och föreskrifwa til „den allmänna Fredens bestånd.“

Hwem är wäl den Engelländare, den Hannoweran, som underrättad om deßa Lagar, lärer töras påstå at de icke blifwit kränkte? Ehwad förebråelse Konungen i Preußen ock kunnat göra Wienska och Saxiska Hofwen, har han wäl hos Riket beswärat sig öfwer deras upförande? Har han begynt med

med at söka Lagens beskydd emot dem? Hans wapn allena hafwa gifwit tilkänna hans beswär. Han lärer icke kunna klaga at honom blifwit nekadt rätt: Han har icke sökt den annorstädes än hos sina Soldater.

Men hwad stridighet kunde han wäl hafwa med Chur-Förstien i Saxen? Han har ju förklarat, då han beträdde deß Land, at han ansåg honom såsom sin wän. Hans Kongl. Pohlska Maj:t tilböd honom durch-marchen på de wilkor, som Westphaliska-freden utmärker: Konungen i Preußen wil icke tåga igenom et land, det han icke först eröfrat.

Han kunde icke, utan at tilskynda sin Granne den grufweligaste oförrätt, taga deß land i förwar emot deß wilja; men detta depositum, hwilket han inför hela werlden bedyrat sig wela åtminstone wårda och i hälgd hålla, (depot sacré äro hans ord) det plundrar han sedan, skjöflar och föröder. Städernes förswarswärk blifwa förstörde: Gewär, Artillerie och Fahnor bårtförde: undersåtare fångslade: folket förgås af elände, och störtas i yttersta förtwiflan.

Och hwad är ändå sken-orsaken til alla deßa wäldsamheter? Hans Preußiske Maj:t har sjelf underrättat oß, at Chur-Förstien af Saxen ådragit deß Land et sådant öde endast därigenom, at han icke welat uphäfwa alla deß förbund med Wienska Hofwet. En Defensive Alliance war för längre tid tilbaka emellan deße Hof uprätad: Konungen i Pohlen samtycker likwäl at blifwa fullkomligen neutral. Men detta gör icke tilfyllest. Alla Tractater måste wika för Konungens i Preussens interesse. Han hade härjat Saxen 1745. för det at Dresdiska Hofwet wille upfylla deß förbund af år 1743. Nu 1756. befaller han å nyo Konungen i Pohlen, at bryta alla sina förbindelser och förklara Kejserinnan Drotningen af Ungern krig

krig utan anledning, utan skäl, utan afsikt. Och efter högbemälte Konung trodt sig äga makt, i stöd af Westphaliska Freden, at ingå förbund med andra til gemensam säkerhet, så mister han derföre sina Länder.

Men det blir öfwerflödigt at här söka bewisa hwad Berlinska Hofwet icke någonsin wågat bestrida. Det är icke uppå Tyska Rikets Lagar, som detta Hof grundat deß talan och deß förswar. Konungen i Preußen anser sig allenast såsom Monark uti et independent Rike, och synes glömma bårt alla de band som förbinda honom med Tyskland. Han känner ingen annan wäg at erhålla deß förmenta rätt, än wåld och wapn. Hafwen I sedt någon af deß utgifne många skrifter, som utgådt uppå at wisa, at deß upförande warit afpaßat efter Tyska Rikets Lagar och författningar? Han har knapt widrört sit Fäderneslands Jus Publicum, och endast budit til at skyla sina wåldsamheter med Jure Gentium.

Men hwad för et faseligit Jus Gentium har han tilskapat? I hwad Auctor har han upsökt alla til samhällens undergång ledande maximer, alla mord- och förödelses principier, som läggas til grund af hans nya Folks Lag?

Man kan icke klaga deröfwer, at han sätter Konungar uti det naturliga tilstånd, som war alla människjor gemensamt innan Samhällen blefwo inrättade. Han borde allenast påminna sig därjämte, at Regerande Herrar i Tyskland hafwa ännu en annan Lag utom den naturliga. Men låtom oß antaga hans sats, och beskåda Tyska Riks-Förstarne, såsom worde at jämföras med Konungarne af Frankrike och Spanien.

Uti det naturliga tilståndet, påstår Hans Preußiska Maj:t, hade människjorne rättighet at taga alla de mått och steg, som kunde tjäna til deras säkerhet. Följakteligen så snart den ena människan hade anledning at mißtänka den andra för någon

ſkadelig afſikt, war hon berättigad at förekomma en ſådan deß fiende, det wil ſå mycket ſäja, at mörda honom. (*) Om mißtankan war ogrundat, ſå war ſådant beklageligit för den ſom et dylikt wåld öfwergick. Den ſom det föröfwade war därföre lika oſkyldig.

Hwad ſkal man wäl ſäga om en ſak, ſom tarfwar ſådana maximer til deß förſwar? Skulle hon kunna stödja ſig uppå Tyſka Rikslagarne, då de ſom henne drifwa, nödgas tala emot förnuftets klaraſte ljus, och utplåna de förſta billighets reglor, ſom i alla hjärtan inſkrefne äro.

Man har likwäl wågat antaga för en grundſats denna oerhörda lära: man har ſåmedelſt trodt ſig befriad at bewiſa henne. Hwem utaf wåra gamle Lärde, hwem utaf de namnkunnigaſte Lagkloke ſkulle wäl hafwa driſtat ſig intala männiſkjo-ſlägtet en dylik Stats-klokhet? Månne det hade warit den berömde Grotius? Låtom oß rådfråga denna ſtore mannen, och ſättja emot Berlinſka Hofwets ſkrifter hwad wi läſe uti hans Tractat de jure belli & pacis. Orden uti II. B. 22. Cap. 5. §. lyda ſå:

„Til at rättmäteligen gripa til wapn är icke nog, at man „fruktar en Grannes tiltagande makt; ty förſwaret blir då förſt „lag-

(*) Il n'y a point de Juges ni de Magiſtrats dans l'etat naturel. De là ce droit qu'a tout homme d'attaquer pour ſe defendre - - - - C'eſt ſouvent le ſeul moyen de forcer un injuſte adverſaire à ſe deſiſter de ſes deſſeins pernicieux.
Il faut ſe fonder dans ſes conjectures ſur des vraiſemblances raiſonables; ſi l'on ſe trompe alors - - - L'erreur ne doit point etre imputée. Il ſuffit d'avoir jugé de la conduite de celui *que l'on a crû ſon ennemi* d'aprés les lumieres de la raiſon, quelques fois *trompeuſes*, mais qu'il faut toujours ſuivre. - - - Prevenir ainſi ſon ennemi, c'eſt demeurer dans les bornes de la defence. *Nouv. Mem. de la Cour de Berlin.*

„lagligt när det är nödwändigt . . . . Man måste således „aldeles förkasta deras tänke-sätt, som förmena, at man har „giltigt skäl til krig emot en Granne, som då ingen förbindelse „ligger honom i wägen, anlägger Fästningar eller tager andra „författningar, som en gång kunde tjäna honom emot oß; ty „då kan man wäl på sin sida befästa sig på lika sätt och göra „alla möjeliga förswars anstalter, men icke utbrista i uppenbart krig.

Min tanka är icke at förlägga Berlinske Ministérens maximer: jag är icke rädd at de göra särdeles lycka i Europa. Den willa Americanern synes följa dem; men han är utan kundskap och nästan utan tankar: blifwer han uplyst, så lärer han tänka som wi om de förste grund-reglor af alla Samhällen.

Ja, det bör wara mig tillåtit, at twifla det Konungen i Preußen sjelf någonsin gillat alt hwad anfört blifwit af dem som förfäkta hans sak. Jag ursäktar snarare en Herre, som af en häftig rörelse läter sig förblindas, än den som genom förnuftets mißbruk betjenar sig däraf til at upbygga en fullkomlig orättfärdighets Systeme. Jag måste säga om alla de skrifter, som å Preußiska sidan blifwit utgifne, hwad jag redan sagt om hans Preußiska Maj:ts upförande. Alla reglor hafwa blifwit kränkte, alla Lagar trampade under föttren. Tyskland löper fara, at se deß Regerings-sätt aldeles omskapat, och måste wäl tilbudet wara oerhört, efter man til deß förswar nödgas bruka satser, som leda til alla Rikens och Länders undergång.

I sådane omständigheter frågar jag Eder ännu, Min Herre, om Frankrike kunnat, utan at rygga sina heligaste löften, neka Tyska Riket hjelp och undsätning? Aldrig har samma Rike haft större skäl at begära denna hjelp. Det ankommer uppå at förswara deß Lagar, deß Regerings-sätt och hwarje Riks-Stånds enskylta fri- och säkerhet. Jemnwigten

är

år förlorad, om en enda Riks-Förste blir nog mäktig at trotsa alla de öfriga, i synnerhet om deß förakt för Lagarne stiger uti lika mått med deß wälde.

Detta år, Min Herre, hwad I kunnen swara deße Statsmän', som tala så högt om Frankrikes interesse, men tänka så litet uppå deß förbindelser.

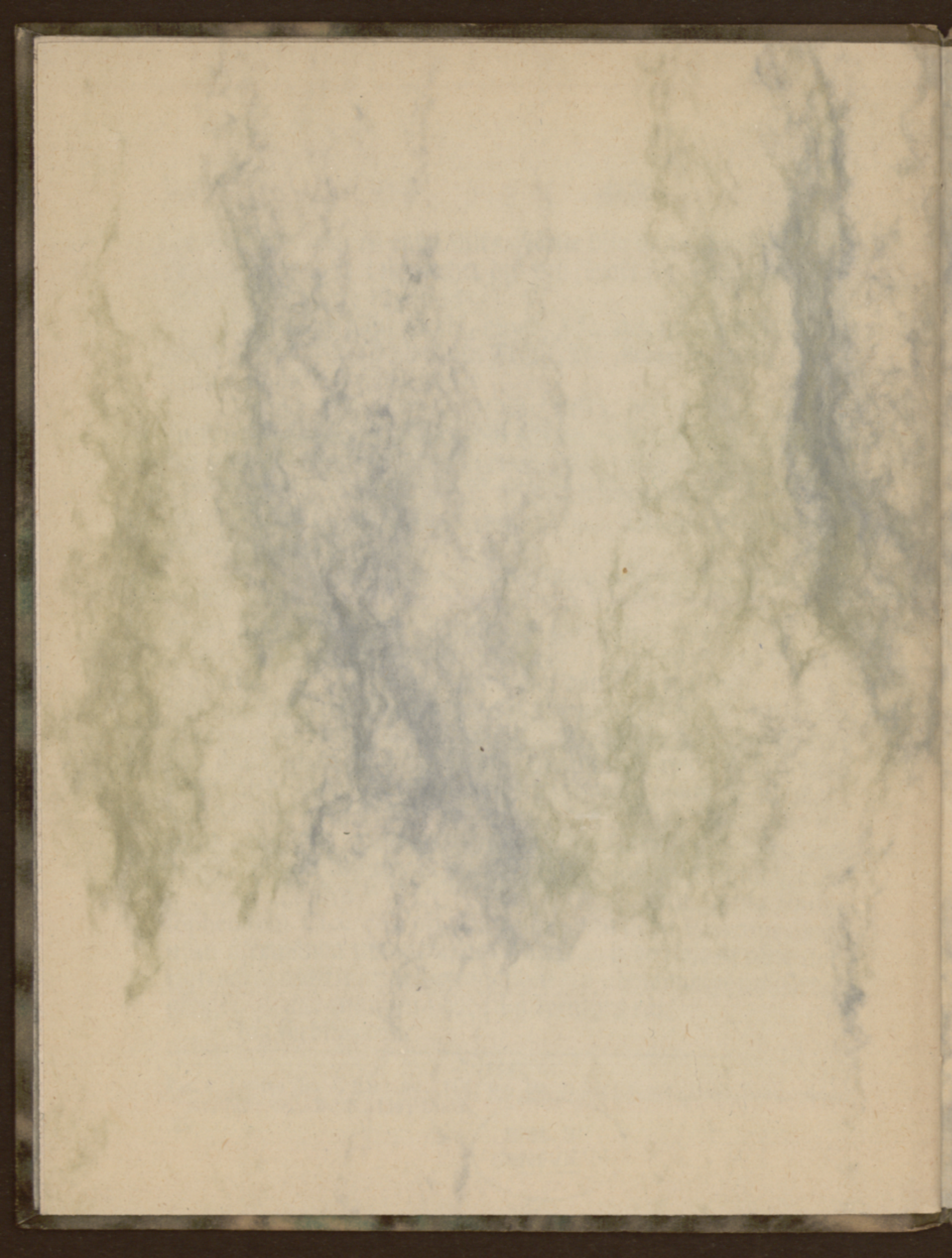
Denna Cronas Stats-klokhet beståår uti at öfwertala hela Europa om deß billighet, och om deß ordhällighet i upfyllandet af deß förbund. Men märken wäl, Min Herre, at emellan Regenter, lika som i det borgerliga lefwernet, finnes icke mer än et medel at altid synas rätträdig. Det år, at i sjelfwa wärket wara så.

Låt då dem som tro, at Konungar icke böra efterstråfwa annat än wälde, åfwen uppå andra Länders bekåstnad, låt dem, säger jag, tadla Frankrike, som följer andra maximer. Tiden lärer utwisa, hwilken Politique i långden år den säkraste och båsta. Om man nu redan skal döma efter liknelserna, så har just icke Engelland så mycket at berömma sig af den stora diversion det tilskyndat Frankrike å Tyska sidan. Deß Flåtta har ändå ingen ting uträttat. Franske Caparne göra flere priser än de Engelske. Stora Brittanniens credit år minskad, deß Ministére waklande och owiß, deß Skatt-Cammare uttömd, deß Sjö-Officerare mißnögde, Folket uprört af twedrägt, plågat af utlagor och modfält af sakernes tilstånd i America. Tänken wäl efter, Min Herre. Den gamla Philosophen som Cicero så ofta omtalar; den goda Panætius, som utan återwända uprepade, at det som år hederligit år altid nyttigt, och at orättmätige företaganden äro nödwändigt mißfördelaktige; denne mannen hade til åfwentyrs rätt.

Jag förblifwer &c.

Rättelse:

Pag. 5. i noten lin. 1. står: ou, läs: on. lin. 2. står: sonne, läs: some. ibid. ou, läs: on. Butch, läs: Dutch.

EX

LIBRIS

